

Р. О. Стефанчук

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
завідувач відділу проблем розвитку національного законодавства
Інституту законодавства Верховної Ради України,
професор кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права

УДК 342

СІМ НЕВИРШЕНИХ СПРАВ ЧИ “СІМ СМЕРТНИХ ГРІХІВ” СУЧАСНОГО ЗАКОНОТВОРЕННЯ?

Розкриваються найбільш важливі питання розвитку сучасного законодавства. Звертається увага на необхідність здійснення планомірної та системної правової політики, підняття якості та моніторингу ефективності чинного законодавства, підготовки фахівців у сфері нормопроекування тощо.

Ключові слова: законодавство; правова політика; якість закону; ефективність закону; нормопроекування.

Кожен ювілей є не тільки приємною віхою в житті, коли можна підвести певну риску та проаналізувати свої досягнення та здобутки. Ювілей, радше, повинен бути певним моментом, коли ти на підставі життєвого досвіду та людської мудрості визначаєш для себе новий дороговказ у житті, прокладаєш новий маршрут своїх звитяг та стремлінь, ставиш нові завдання та мету. Особливої ваги набуває це в контексті святкування 20-ти річного ювілею незалежності держави.

За класичним принципом хорошого німецького менеджменту вважається, що усі поточні справи слід сортувати за важливістю у три стоси: у першому повинні бути справи, які слід вирішити нагально, у другому — ті справи, які можуть бути вирішені згодом, а в третьому — ті, які можуть бути вирішені тоді, коли всі інші справи вже вирішено. І так кожного дня, моніторячи стан своїх справ, фаховий менеджер повинен переміщувати їх за важливістю у відповідний стос. Розуміючи, що саме до дати незалежності України буде опубліковано більшість панегіриків або критичних роздумів щодо тих чи інших сфер державного устрою, ми просто хотіли б запропонувати власний *перелік невідкладних справ (first cases list)* у сфері законотворчої діяльності України, які, на нашу думку, повинні бути покладені до першого стосу, а відповідно і вирішені нагально.

Справа № 1. Закон України “Про нормативно-правові акти”

Перша дискусія щодо необхідності цього законодавчого акта почалась доволі давно. Здавалося б, не викликає заперечення істинність фрази, що була свого часу висловлена видатним французьким мислителем Ж.-Ж. Русо, про те, що половину помилок людству вдалося б уникнути, якби вони домовились про поняття. І дійсно, перед тим, як почати будь-яку нову справу, ми повинні завжди чітко окреслити правила нашої подальшої гри. І тому дивним видається той факт, що до цих пір у нас немає того законодавчого акта, яким чітко були б регламентовані питання щодо змісту, структури, процесу прийняття тих актів, які повинні в подальшому регламентувати різні сфери суспільного життя. І це попри те, що нагальність вирішення цього питання неодноразово піднімалась на сторінках наукової преси [1; 2; 3]. Декілька разів цей нормативно-правовий акт під різними назвами розглядався та навіть приймався Верховною Радою України (“Про закони та законодавчу

діяльність”, “Про нормативно-правові акти” тощо). Але як у відомій байці: “А віз і нині там”.

Адже цілком зрозуміло, що якісна нормопроектна робота повинна ґрунтуватись не на Регламенті Верховної Ради України, а в першу чергу на єдиному системоутворюючому законодавчому акті, який, базуючись на основних положеннях Конституції України, повинен створити надійний фундамент для формування об'єднаної та такої, що не містить внутрішніх суперечностей, системи якісного законодавства. Саме цей закон повинен бути спрямований на регулювання та охорону суспільних відносин, пов'язаних із розробленням нормативно-правових актів, їх прийняттям, набранням ними чинності, державною реєстрацією та обліком, та встановлює єдині вимоги до нормопроектувальної техніки для всіх суб'єктів нормотворення. Особливо важливо, щоб цим законодавчим актом була визначена система, види та ієрархія нормативно-правових актів з метою унеможливлення ситуацій на кшталт тих, за яких при наявному рішенні Конституційного Суду України щодо неконституційності інституту прописки особа не могла реалізовувати свої права, оскільки прописка була обов'язковою в низці підзаконних міністерських та відомчих актів. Або ж ситуації, за якої конституційні права обмежуються законами України, наприклад, шляхом встановлення “мінімального прожиткового мінімуму” замість “гарантованого мінімального прожиткового мінімуму”, чи фактичне нівелювання тих чи інших прав людини з огляду на відсутність фінансування. У своєму ідеалі вказаний закон повинен стати “юридичною абеткою” для усіх подальших нормативно-правових актів. Тому прийняття його вважаємо завданням номер один, яке слід вирішити нагально.

Справа № 2. Правова політика

Однак прийняттям вказаного вище закону можна вирішити проблему у її статичному вимірі. Адже правова система будь-якої держави — це складне багаторівневе явище, яке має ієрархічну структуру. На нашу думку, вітчизняна правова система у своєму загальному розумінні складається із певних рівнів: *математика права* (загальні поняття, формули та конструкції), *філософія права* (сукупність методологічних підходів до можливих варіантів розвитку правової системи) та *політика права* (конкретний цілеспрямований напрямок розвитку правової системи). І якщо питання математики та філософії права є об'єктом серйозних наукових досліджень, то питання політики права в Україні не виправдано залишається поза увагою. Під поняттям “правова політика” ми розуміємо різновид державної політики як сукупності ідей, цілей, завдань, методів, підходів, які спрямовані на розвиток правового регулювання та охорони. Водночас на сьогодні доволі обмежена кількість наукових розробок присвячена питанням правової політики [4; 5; 6; 7; 8], що, беззаперечно, не сприяє розвитку цього поняття в Україні.

Водночас якщо проаналізувати правову політику як явище та суспільний процес, слід відмітити, що вона наділена низкою ознак, до основних із яких слід віднести:

- а) правова політика базується на основі права;
- б) правова політика здійснюється правовими методами;
- в) правова політика охоплює правову сферу діяльності держави;
- г) правова політика має публічний характер;
- д) правова політика формується та здійснюється із дотриманням певних принципів;
- е) знаходить своє вираження у офіційних нормативно-правових актах.

Тому формування та здійснення правової політики в Україні є нагальною потребою та однією із найбільш важливих проблем законотворчої діяльності.

Справа № 3. Планованість законопроектної діяльності

Третя нагальна справа логічно випливає із попередньої. Адже нормальна правова політика не може здійснюватись без цілеспрямованої та планованої законопроектної діяльності. У той же час реалії України такі. За словами **заступника керівника апарату Верховної Ради України — керівника Головного юридичного управління М. О. Теплока**, "... лише у 1997 і 1999 роках парламентом було схвалено постанови про загальний план законодавчих робіт на ці роки, а також у 2006 році затверджено Перспективний план законодавчих робіт Верховної Ради України п'ятого скликання. Як бачите, про достатню системність говорити не доводиться. І зараз мушу бути самокритичним, немає чіткого визначення пріоритетів у цій діяльності, тому й не відбувається належної консолідації зусиль органів державної влади у процесі підготовки й опрацювання законопроектів" [9]. Така оцінка провідного фахівця з цих питань змушує нас переосмислити питання необхідності планування законодавчої діяльності та визначення законодавчих пріоритетів. Тому на зміну хаотичному внесенню нормативно-правових актів повинна прийти спланована та послідовна нормопроектна діяльність, де чітко розставлені акценти та пріоритети. Мабуть, якби такий підхід був витриманий, то формування національного законодавства України ми не починали б із прийняття Кримінального кодексу. Адже у всіх перехідних правопорядках планованість починається із встановлення правил гри на двох рівнях відносин — горизонтальному (приватному, тобто відносини за схемою "людина-людина") та вертикальному (адміністративному, тобто відносини за схемою "людина-держава"). Тому в першу чергу слід було спрямувати свої зусилля на проведення кодифікацій у сфері приватного (цивільного) та публічного (адміністративного) законодавства. І вже тільки після цього слід було б говорити про доцільність проведення реформи у сфері кримінального законодавства. Проведення ж відповідних реформ у зворотному напрямку, що і мало місце в Україні, говорить про незрілість суспільства та перманентність репресивних заходів для нормалізації суспільних відносин. Окремо слід було б звернути увагу і на те, що проведення планованого реформування матеріального законодавства повинно йти у логічному супроводі з реформуванням відповідного процесуального законодавства. Тому тут знову ж таки незрозумілою є поспішна кодифікація кримінального законодавства, впровадження якого до цих пір здійснюється застарілим Кримінально-процесуальним кодексом. Тому планованість законопроектної роботи є важливим чинником впровадження правової політики.

Справа № 4. Якість законопроектів

Окреме питання, яке слід розглядати в комплексі щодо формування сучасної модерної правової політики, є питання якості законопроектів. Адже як і будь-який суспільний процес, законопроектна діяльність також повинна піддаватись якісному виміру. Якість як наукова категорія включає в себе такі складові:

- а) *мета* (те, заради чого здійснюється ця діяльність);
- б) *економічність* (те, якими засобами вона здійснюється і співрозмірність цих засобів очікуваним результатам);
- в) *стабільність* (те, на скільки ця діяльність буде тривалою у часі);
- г) *ефективність* (те, наскільки мета та витрачені засоби на здійснення цієї діяльності відповідають отриманим результатам).

На превеликий жаль, на сьогодні практично жодна із цих складових законодавчої діяльності не має належного здійснення та контролю. Водночас якщо перших дві складових не мають такого критичного навантаження в умовах сьогодення (оскільки загальна мета законопроектної діяльності полягає у створенні надійного, всередині несуперечливого механізму правового регулювання та охорони суспільних відносин, що повинно відбуватись у межах наявних засобів), то вже питання стабільності та ефективності законопроектної діяльності повинно бути розглянуто окремо.

Ведучи мову про *стабільність* законопроектної роботи, мимоволі нагадуються кращі зразки законодавчої діяльності, які існують у зарубіжних країнах. Завжди виникає логічне питання, чому Конституція Сполучених Штатів змогла подолати двохсотрічний ювілей та завжди в очах американців та й усього світу буде оплотом державності та демократії? І, безумовно, правий був Наполеон, який стверджував, що забудуться усі його перемоги та поразки, а Цивільний кодекс, який також переступив свій двохсотрічний ювілей, будуть пам'ятати завжди.

На тлі цього доволі дивним видається прагнення українських законодавців до *перфектизації чинного законодавства*, особливо це стосується кодифікованих актів, які завжди у всьому світі покликані бути оплотом стабільності та найвищої систематизаційної якості. Так, наприклад, за період не такого тривалого існування до ЦК України було внесено більше 50 змін та доповнень. Але питання не тільки в кількості. Річ у тім, що коли окремі із змін справді були пов'язані із необхідністю вдосконалення тексту ЦК, то внесення переважної більшості із них є просто не зрозумілими для фахівців у сфері цивільного права. Так, наприклад, залишається загадкою зміни, якими до ЦК України була уведена довірча власність як особливий вид права власності (ч. 2 ст. 316 ЦК України). Питання виникають і щодо внесення доповнень до ст. 268 ЦК України, відповідно до якої позовна давність не поширюється на вимогу центрального органу виконавчої влади, що здійснює управління державним резервом, стосовно виконання зобов'язань, що випливають із Закону України “Про державний матеріальний резерв”. Нелогічністю виділяються зміни і до ст. 190 ЦК України, які не тільки визнали за майновими правами якість неспоживної речі, але й поставили між поняттям “майнове право” та “речове право” знак тотожності, ігноруючи при цьому такі різновиди майнових прав, як зобов'язальні, корпоративні, виключні та інші цивільні права. Але вершиною “знущань” над ЦК України стала остання “реформа” цивільного законодавства. Відповідно до цих змін виявляється, жоден правочин відтепер не може суперечити інтересам держави і суспільства. Якщо вдуматись у весь цей жах, то цими змінами фактично узаконено домінують публічних інтересів над приватними. Відтепер держава матиме право оскаржувати будь-який правочин, який, на її суб'єктивну думку, не відповідає її інтересам. Чи не безглуздя? Також слід відмітити, що ця “реформа” повернула конфіскацію як наслідок не відповідності правочину (який тепер чомусь знову пропонується називати угодою) інтересам держави і суспільства. Хотілося б нагадати, що відсутність у попередній редакції завжди вважалась великою перемогою розробників кодексу над публічним втручанням у приватний сектор. Також, явно не з метою вдосконалення здійснення правосуддя (як зазначено в назві Закону України), а радше із метою отримати гарантію на незаконно отримане за недійсними правочинами в найкоротший строк, була зумовлена і нещодавня відміна ч.ч. 3 та 4 ст. 258 ЦК України, за якою вводились розширені строки позовної давності щодо вимог про визнання недійсним правочину та застосування наслідків нікчемного правочину.

І все це при тому, що на сьогодні поза увагою залишаються кричущі прогалини у ЦК України. Так, наприклад, ст. 488 ЦК України містить яскраву помилку у вигляді того, що її ч.ч. 4 та 6 є абсолютно ідентичні за своїм змістом. Логічного завершення та редакційного доопрацювання вимагає ч. 3 ст. 1122 ЦК України, яка встановлює особливі умови комерційної концесії, водночас її текст є просто логічно незавершеним. Певні питання щодо змісту виникають і щодо ст. 1180 ЦК України, в якій визначаються особливості субсидіарної відповідальності батьками та іншими особами, які дали згоду на набуття повної дієздатності неповнолітніх осіб. Водночас слід мати на увазі, що ЦК України оперує поняттям “набуття” та “надання” повної цивільної дієздатності, які також повинні бути узгоджені в межах кодексу. На наше переконання, набуття повної дієздатності настає незалежно від волі батьків чи інших осіб. Тому такий підхід слід узгодити і в подальшому по

тексту. У свою чергу, “надання”, яке і повинно фігурувати у цій статті, повинно повністю пов’язуватись із такою волею.

Аналогічна ситуація сьогодні існує і щодо інших кодифікованих актів. Так, до Кримінального кодексу України за 10 років внесено майже 90 змін та доповнень, до Господарського кодексу України за 8 років — майже 50 змін та доповнень, до Цивільного процесуального кодексу за 7 років внесено майже 30 змін та доповнень, до Кодексу адміністративного судочинства України за 6 років також внесено майже 30 змін та доповнень тощо. І це тільки ті кодифіковані акти, які були прийняті в період незалежності України. Аналізуючи таку ситуацію, хочеться відмітити, що у філософії є методологічний принцип “бритва Оккама” сутність якого полягає у тому, що не слід множити сутності без нагальної необхідності, тобто не слід приймати закони тільки заради їх кількості та загальної звітності. Тому вважаємо, що на сьогодні прийшов час ставитись більш відповідально до питання якості та стабільності законодавства в Україні. Прийшов час зрозуміти, що кількість законів не завжди переростає у якість. Інколи буває навпаки, що велика кількість нормативного масиву, перманентних змін та доповнень до нього можуть негативно вплинути на місію стати єдиним та одноманітним регулятором суспільних відносин.

Тому важливим на цьому етапі є створення якісних законопроектів. При цьому важливим є й те, щоб усі знали, хто стоїть за тим чи іншим законопроектом. Повинен відійти у минуле “тихий лобізм”. Коли розроблялись проект Кримінального, Цивільного та деяких інших кодексів, то усі знали, хто є їхніми розробниками і хто несе відповідальність за якість цього проекту. Зазвичай, це були непорушні авторитети у відповідній сфері наукових звань. На сьогодні ж фактично *відсутні авторські законопроекти*, розробники нормативно-правових актів та змін і доповнень до них, як правило, нікому не відомі і наче шкідники, сховані по кутках.

Тому для вирішення цього питання доцільним було б створення *Кодифікаційної Ради*, яка могла б існувати при Парламенті та вирішувати питання щодо можливості та доцільності розгляду того чи іншого нормативно-правового акта, яким вносяться зміни та доповнення до існуючих кодифікацій та фундаментальних законодавчих актів. Ця Рада повинна складатись із провідних науковців, які чітко вказували б наскільки “безпечним” та “якісним” буде прийняття відповідної зміни та доповнення і на скільки воно вплине на загальний рівень правового регулювання.

Справа № 5. Моніторинг чинного законодавства та визначення його ефективності

Однією із найбільш вагомих складових якості законопроектної діяльності, як ми вже зазначали, є її ефективність, під якою слід розуміти співвідношення реальних результатів реалізації закону із його метою. Тобто схематично це можна відобразити “мета — засіб — результат”.

Ведучи мову про мету закону, потрібно зазначити, що кожен закон переслідує дві мети: загальну та спеціальну. Загальна мета будь-якого закону полягає у тому, що він повинен бути основним юридичним регулятором суспільних відносин, тобто єдино та одноманітно регулювати найбільш важливі та типові суспільні відносини. Деяко в іншому полягає сутність спеціальної мети — кожен конкретний закон повинен стати ідеальним регулятором конкретної групи суспільних відносин. Однак, прийняття закону — це лише перший етап його “життя”. У подальшому практика повинна показати, наскільки ефективним (чи неефективним) буде його подальше існування. Адже соціальні відносини є річчю мінливою та динамічною, і тому саме законодавець повинен, дотримуючи загальних законів суспільного розвитку, встигати за тими змінами у суспільному житті, що відбуваються та впливають на якість законодавчого забезпечення.

Тому для виявлення ефективності чинного законодавства слід проводити постійний моніторинг з метою виявлення проблем правового регулювання та їх оперативного вирішення. При цьому цей моніторинг повинен ґрунтуватись на

відомому у кібернетиці принципі “зворотного зв’язку”. Під цим принципом розуміють систему подачі зворотного сигналу для виміру коефіцієнта корисної дії (ККД) системи чи для співрозмірності досягнутого результату та самої системи. Екстраполюючи це визначення на площину законопроектної діяльності, слід звернути увагу на те, що саме узагальнена практика правозастосування може слугувати основою “зворотного зв’язку” для існуючої системи законодавства.

Це означає, що на сьогодні прийшов час серйозно зайнятись моніторингом правозастосовної практики з метою виявлення ефективності чинного законодавства. Нам слід вивчити та утилізувати глиби “правового сміття” у вигляді радянської спадщини. Це не нормально, що на 20-му році незалежності ми маємо Кримінально-процесуальний кодекс України (1961 року), який не відповідає жодним канонам європейських цінностей та традицій у частині визначення порядку провадження в кримінальних справах, а в Житловому кодексі Української РСР (І) (1983 року) ми продовжуємо, “... втілюючи в життя ленінські ідеї побудови комуністичного суспільства ..., послідовно реалізовувати розроблену Комуністичною партією програму житлового будівництва”. І таких прикладів є безліч.

Окремо слід звернути увагу на те, що, крім очищення від відвертих анахронізмів, слід зконцентрувати свою увагу на усуненні “законодавчих боргів”. Так, наприклад, доволі багато положень Конституції України та чинних кодексів відсилають нас до нормативно-правових актів, які до цих пір не розроблені. Останнім часом все більше уваги привертає до себе відсутність суду присяжних, фактичне унеможливлення проведення референдуму, наявність цілої низки інших декларативних прав, які не мають свого відповідного законодавчого забезпечення (право на безкоштовну медичну допомогу, освіту тощо), однак закріплені та гарантовані в Конституції України. Відповідні “законодавчі борги” існують і в прийнятих галузевих кодифікаціях. І це при тому, що питання утвердження та забезпечення прав і свобод людини є основним обов’язком держави. Однак таке довільне поводження із правами людини не сприяє вірі у правову державу та побудові громадянського суспільства.

Тому, мабуть, надзвичайно важливим є питання щодо початку серйозної дискусії щодо нової системи права та законодавства в Україні. Нам мабуть потрібен свій М. М. Спіранський, який взяв би на себе відповідальність та спромігся вичистити “авгієві конюшни” сучасної юриспруденції.

Справа № 6. Досвід зарубіжних країн

Становлення України як правової держави неможливе без вивчення багатого досвіду право- та державотворення інших країн. Але, враховуючи одвічне Тарасове “чужого навчайтесь та свого не цурайтесь...”, ми повинні усвідомити, що сліпе мавпування тих чи інших правових зразків і бездумне перетягування їх на правовий ґрунт України може дати стільки ж користі, скільки і спроба вирощувати теплолюбні рослини в умовах суворого полярного клімату. Тому запозичення тих чи інших елементів, принципів та систем повинно бути критичним і враховувати існуючі історичні традиції розвитку національного правопорядку.

Не зважаючи на те, що в Україні ведуться перманентні роботи щодо вивчення та адаптації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу, водночас слід визнати і той факт, що на сьогодні практично не здійснюється серйозне вивчення зарубіжного досвіду нормопроекування та практики його застосування. Наші ж знання у цій сфері переважно обмежуються тими істинами, які ми отримали на лекціях з міжнародного права чи з окремих доступних (як правило опублікованих в Інтернеті) джерел. В Україні, на жаль, практично немає перекладів не те що сучасних праць провідних юристів світу, а й навіть нормативно-правових актів зарубіжних країн. Помноживши це все на практичну відсутність фахівців з перекладної юриспруденції та якісних словників, ми сьогодні фактично знаходиться в стані “юридичного наукового вакууму”, якого ми їх “ні читаємо” і у них “не

публікуємось”. Вважаємо, що такий стан не можна вважати задовільним. Тому необхідно почати негайну роботу з перекладу основних нормативно-правових актів світу, реферування та перекладу сучасних праць іноземних авторів, вивчення останніх наукових досліджень, які відбуваються у світі (наприклад, проекту Цивільного кодексу Європи (DCFR), який сьогодні успішно розробляється в академічних колах). Важливим також вбачається підняття рівня знань мов та комп’ютерної грамотності серед фахівців у сфері права. Раніше, в дореволюційний період, кожен професор обов’язково знав 4–6 мов, на сьогодні ж, такі фахівці переважно рідкість.

Справа № 7. Фахівці у сфері нормопроекування

Про юридичну освіту останнім часом говориться буквально чи не щодня. Гостро дискутуються питання відсутності стандартів юридичної освіти, “відомчих ВНЗ”, перевиробітки юристів тощо. Водночас ми хотіли б звернути свою увагу на ще одну проблему, яка повинна бути порушена та вирішена на державному рівні — це проблема підготовки кадрів у сфері нормопроекування.

Адже на сьогодні далеко не кожен юрист може бути фаховим нормопроекувальником. Для того, щоб виписати правильну, логічну, однозначну та якісну правову норму, потрібно, крім загального знання права, мати серйозні навички у проектуванні правової норми і її перенесення в об’єктивований світ. Тому ми вважаємо, що сьогодні прийшов час при провідних ВНЗ та наукових установах запровадити спеціальну підготовку фахівців у сфері нормопроекування. При цьому, враховуючи важливість та складність цієї роботи, ми повинні визнати, що на рівні із суддями підготовка вказаних спеціалістів повинна йти лише за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра.

Ось такий загальний огляд найбільш болючих, на нашу думку, проблем, вирішення яких може суттєво покращити загальний стан законодавства та практики його застосування. При цьому ми усвідомлюємо, що невиконання їх за 20-років незалежності України — це вина усіх нас: юристів-практиків та науковців, чиновників та представників зацікавленої громадськості. Саме за мовчазної згоди ми до цих пір не маємо фактично жодної успішно завершеної реформи у сфері права. Адже саме ми повинні через доступні інститути громадянського суспільства, яким ми вважаємо і цей часопис, диктувати владі, якою ми бажаємо бачити нашу державу. І тільки від нашої позиції, бажання та прагнення повинна залежати відповідь на питання *Quo vadis, Україно?* Інакше вказані сім невирішених справ можуть для кожного із нас перетворитись на сім смертних гріхів, відповідальність за які будемо нести перед прийдешніми поколіннями.

Список використаних джерел

1. Панов, М. І. До проекту закону “Про нормативно-правові акти” [Текст] / М. І. Панов // Вісник Академії правових наук України. — 1995. — № 4. — С. 139–163.
2. Мірошніченко, А. М. Чи потрібен Закон України “Про нормативно-правові акти”? [Електронний ресурс] / А. М. Мірошніченко, Ю. Ю. Попов // Форум права. — 2009. — № 1. — С. 362–372. — URL : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/fp/2009-1/09mamnpa.pdf>.
3. Косович, В. Закон “Про нормативно-правові акти” як засіб удосконалення нормативно-правових актів України [Текст] / В. Косович // Вісник Львівського університету. Серія юридична. — 2011. — Вип. 52. — С. 10–20.
4. Правовая политика России: теория и практика [Текст] : [монограф.] / под ред. А. В. Малько, Н. И. Матузов. — М. : ТК Велби, Проспект, 2006. — 752 с.
5. Правовая политика: словарь и проект концепции [Текст] / под ред. А. В. Малько. — Саратов : Саратовская гос. акад. права, 2010. — 273 с.
6. Фріс, П. Л. Кримінально-правова політика України [Текст] : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Фріс Павло Львович ; Національна академія внутрішніх справ України. — К., 2005. — 439 арк.

7. Стефанчук, Р. О. Цивільно-правова політика як необхідна складова подальшого розвитку цивільного права України [Текст] / Р. О. Стефанчук // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті Василя Пилиповича Маслова “Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства”, 25 лютого 2011 р. — Х. : ФОРМ Гольцев А. В., 2011. — С. 75–78.
8. Музика, Л. Цивільно-правова політика: сучасна актуалізація давньої проблеми [Текст] / Л. Музика // Право України. — 2011. — № 6. — С. 154–161.
9. Законодавчий процес — не скринька Пандори [інтерв'ю з М. О. Теплоком] [Текст] // Юридичний вісник України. — 2009. — № 46 (750). — 14–20 листопада.

Надійшла до редакції 12.03.2012

Стефанчук Р. А. Семь нерешенных дел или “семь смертных грехов” современного законотворчества?

Раскрываются наиболее важные вопросы развития современного законотворчества. Обращается внимание на необходимость осуществления планомерной и системной правовой политики, поднятие качества и мониторинга эффективности действующего законодательства, подготовки специалистов в сфере нормпроектирования и т.д.

Ключевые слова: законотворчество; правовая политика; качество закона; эффективность закона; нормпроектирование.

Stefanchuk, R. O. Seven Unresolved Affairs or “Seven Mortal Sins” of Modern Lawmaking?

In article the most important questions of development of modern lawmaking reveal. It is paid attention to need of implementation of systematic and system legal policy, a raising of quality and monitoring of efficiency of the current legislation, studying of specialists for the normmaking sphere etc.

Key words: lawmaking; legal policy; quality of the law; efficiency of the law; normmaking.

